

KİŞİYE UYGUN MESLEK SEÇİMİNİN ÖNEMİ

Kişinin gelecekteki yaşam tarzını belirlenmesinde dönüm noktası olan mesleğini seçmesi; doğru ve isabetli karar vermesi tüm hayatının kalitesini ve mutluluğunu etkiler. Kişinin mutluluğunda doğrudan etkili olan faktörlerin en önemlisi; çalışma hayatıdır.

Çalışma hayatında ve özel hayatta mutlu olmanın, iyi bir kariyer elde etmenin ilk adımı kişiliğe uygun meslek seçmekle mümkündür. Kendine uygun meslek seçmiş olan kişilerin işlerini severek yaptığını, mesleğinde ilerlediğini, böylece hem coşkulu hem mutlu hem de verimli olarak yaşamlarını sürdürdüğünü gözlemekteyiz.

Buna karşılık yetenekleri ve ilgilerine uygun olmayan meslek seçen kişilerin ise; çalışmaya karşı isteksiz, işe devamsız oldukları, iş verimleri düşük, yeniliklere direnen ve her zaman mesleklerini değiştirme gayreti içinde olan bireyler oldukları görülmektedir. Bu, hem mutsuzluğu yaşayarak çalışmaya gayret eden kişi için hem de işveren için çalışma hayatında istenmeyen bir durumdur.

Meslek; kişilerin belli bir eğitimle edindikleri ve hayatlarını kazanmak için sürdürdükleri düzenli ve kurallı faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslekler, gerektirdiği nitelikler ve sağladıkları olanaklar yönünden çok çeşitlilik gösterirler.

Meslek seçimi ise; bir kimsenin, çeşitli meslekler arasından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı bir mesleğe yönelmesidir.

Çağdaş bir toplumda kişinin en önemli gelişim görevlerinden biri mesleğini seçmesidir. Bu seçimi yaparken önemli olan, bir kişinin sahip olduğu özellikleri en iyi kullanabileceği ve beklentilerini en iyi biçimde karşılayacak olan mesleği seçebilmesidir.

Meslek seçmek; hayat biçimini seçmek demektir. Bu nedenle doğru ve gerçekçi seçim yapılması önemlidir.

Doğru bir seçme işlemi yapabilmek, başka bir deyişle sağlıklı karar verebilmek için;

- Kişinin hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olması, çeşitli konulardaki yeteneklerini doğru, gerçekçi ve ayrıntılı olarak değerlendirebilmesi,
- Kişinin bir eğitim ortamından, bir çalışma alanından, kısaca bir meslekten neler beklediğini açık ve net bir biçimde ifade edebilmesi, mevcut seçenekleri inceleyip, başka seçenekler olup olmadığını araştırması,
- Seçeneklerin her birinin isteklerine ve koşullarına ne derece uygun olduğunu değerlendirerek; istenilir yönleri en fazla, istenmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı en yüksek olana yönelmesi,

gerekir.

MESLEK SEÇİMİNİN ETKENLERİ

YETENEK
BECERİ
CİNSİYET
ÇEVRE FAKTÖRÜ VE AİLE YAPISI
İLGİ
MESLEK DEĞERLERİ
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

YETENEK

Yetenek meslek gelişimini etkileyen en önemli özelliktir. Bireyin bir işi başarma potansiyeline işaret eder, belli bir eğitim ve hazırlıktan sonra gelebileceği noktayı anlatır. Bu anlamda yetenek daha çok bir bireyin öğrenme gücü, belli bir eğitimden yararlanabilme gücü anlamına gelir. Böylece yetenek, bireyin gelecekte elde edebileceği başarı düzeyini kestirmemiz konusunda ipuçları verir.

BEKERİ

Beceri, bireyin bilişsel, psikomotor veya fiziksel işlev görmesi olarak tanımlanan alanlarda şu andaki performans düzeyidir. Bir anlamda beceri bireyin ekstra bir eğitime ve hazırlığa gerek duymadan, ondan istenen işi yapabilecek düzeyde bir potansiyele sahip olması anlamına gelir.

CİNSİYET

Toplumda icra edilen mesleklerde kadın ve erkek oranlarının dengeli olmadığı bilinen bir gerçektir. Kız ve erkek çocuklarında cinsiyeti belirleyen bedensel farklılıkların dışında, meslek seçimini belirleyen genel ve özel yeteneklerin ileri yaşlarda ortaya çıktığı bilinmektedir (Kuzgun,2006). Kadın ve annelik rollerini aksatmayacak meslekler geleneksel olarak kadınlara önerilmelidir.

ÇEVRE FAKTÖRÜ VE AİLE YAPISI

Bireyin dünyaya geldiği ve içinde yaşadığı sosyal çevre, meslek seçiminde etkilidir. Bir kimsenin ailesinin sosyoekonomik durumu onun göreceği eğitimin düzeyini, o da sonunda seçeceği mesleği belirler. İstisnalar olmakla birlikte ülkemizde yapılan çalışmalarda bu görüşü desteklemektedir.

Anne ve babalar, çocuklarının bazı yeteneklerini geliştirirken bazı yeteneklerini bastırmada, bazı mesleklere karşı olumlu ya da olumsuz tavır almalarında ve çocuğun kendini algılamasında etkili olmaktadır. Ana babalar çocuklarının başarı şansını değerlendirerek onlara belli meslek değerleri aşılamaktadırlar. Bu değerler ana ve babanın sosyoekonomik düzeyi ile bağlantılı görünmektedir. Değişik sosyal sınıflardan bireylerin sahip oldukları yetenekler ve geliştirdikleri beceriler yaşam koşullarını belirlemekte, yaşam koşulları da meslek değerlerini biçimlendirmektedir.

İLGİ

İlgi, bir kimsenin bir kişiye, nesneye veya faaliyete karşı gösterdiği hoşlanma, hoşlanmama ya da kayıtsız kalma şeklinde verdiği tepkidir. İlgi, belli faaliyetlere isteyerek yönelme, bu faaliyetleri kısıtlayıcı koşullar altında bile başka faaliyetlere tercih etme ve bu faaliyetleri yaparken yorgunluk yerine dinlenmişlik, bıkkınlık yerine devam etme isteği duyma durumlarında varlığına hükmettiğimiz bir iç uyarıcıdır (Kuzgun, 2000). Bir anlamda ilgi bir etkinliğin özünden elde edilen doyumdur.

Bazı ilgi türleri

Temel Bilim İlgisi
Sosyal Bilim İlgisi
Canlı Varlık İlgisi
Mekanik İlgisi
İkna İlgisi
Ticaret İlgisi
İş Ayrıntıları İlgisi
Edebiyat İlgisi
Güzel Sanatlar İlgisi
Müzik İlgisi
Sosyal Yardım İlgisi

İlgileri Tanıma Yolları

- İfade Edilen İlgiler
- Gözlenen-Görülen İlgiler
- Envanterler ile Ölçülen İlgiler
- Testle Ölçülen İlgiler

MESLEK DEĞERLERİ

Bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur. Örneğin mesleğin ya da faaliyetin kazandırdığı statü, prestij, saygınlık, kazanç, yan olanaklar, güvenli gelir elde etmenin sonucu kendini güvende hissetme gibi

PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

İnsan davranışlarının önemli bir kısmı psikolojik gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Ancak çeşitli psikolojik gereksinimler yönünden bireyler arasında farklar olduğunu ve yine çeşitli gereksinimlerin bir kimsede farklı derecelerde bulunduğu gözlenmektedir. Bu durumda insan davranışlarının yönünü ve yeğinliğini belirleyen psikolojik gereksinimlerin meslek etkinlikleri ile de ilgili olması ve bireylerin meslek seçimi kararlarında psikolojik gereksinimlerin de rol oynaması beklenir. Düzen, başarmak, ilgi görme, yakınlık, duygularını anlama, saldırganlık gibi özellikler meslek seçiminde önemlidir. Fiziksel yeterliliklerde; boy, ağırlık, kemik ve kas yapısı gibi özellikler meslek seçiminde önemlidir.

MESLEKLERLE İLGİLİ NELER BİLİNMEKTEDİR?

Meslekî rehberlik hizmetlerinin ilk basamağı, gencin özelliklerini tanıma; ikinci basamak ise meslekleri inceleme ve tanıma, sonra da bu bilgileri eşleştirerek uygun bir karara gitmeyi kapsar. O halde ikinci aşama da gencin çeşitli meslekleri tanıması için yardım etmek gerekir. Çünkü birey kendini ne kadar iyi tanırsa tanısın, meslekler hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip değilse uygun bir meslekî seçim yapamaz. Bir meslek nasıl incelenir? Bir meslek hakkında ne yönlere bilgi toplamalıyız? Bu sorular aşağıdaki şekilde listelenebilir:

- 1) "Mesleğin gerektirdiği faaliyetler, yapılan işin özellikleri nelerdir? İşte gereken sorumluluklar, görevler, güçlükler nelerdir? Bu meslek ne gibi etkinlikleri kapsamaktadır?" gibi işin esas yapısını ortaya koyacak bilgiler.
- 2) "Çalışma ortamı ve koşulları nasıl? İş nasıl bir ortamda yürütülüyor? Bu ortamda neler kullanılıyor, kimlerle ilişki kuruluyor? Günlük, haftalık çalışma saatleri; çalışma koşullarının güç olup olmadığı" gibi bilgiler.
- 3) "Bu meslekle uğraşanlarda aranan nitelikler nelerdir? Yaş, cinsiyet, boy, ağırlık, duyu organlarının hassaslığı gibi nitelikler yönünden bir sınırlama ya da tercih durumu var mı? Genel ve özel yetenekler açısından iş, ne gibi yetenekler gerektiriyor? Bunun yanında yabancı dil bilme, bilgisayar kullanma vb. yeterlilikler gerektiriyor mu?" gibi bilgiler.
- 4) "Mesleğe hazırlanma ve giriş nasıl olmaktadır? Meslek nasıl bir eğitim gerektiriyor? Eğitimi veren kurumlar, eğitim süresi, bu okullara giriş koşulları, okuldan sonra staj-uygulama şartları... İşe giriş sınavla mı, işe giriş koşulları nasıl?" gibi bilgiler.
- 5) "Meslekte ilerleme ve gelir durumu vb. mesleğin başlangıçtaki kazanç ve statüsü nasıldır? Bu statü ve gelir nelere bağlı olarak ve nasıl artmaktadır? Meslek ömür boyu sürecek nitelikte midir? Emeklilik koşulları nasıldır?" gibi bilgiler.

Bu bilgiler mesleğin özelliğine ve bilgiyi kullanacak kişinin ihtiyacına göre geliştirilebilir. Böylece, daha önce bir meslek üzerine böyle ayrıntılı bilgisi olmayan gencin mesleği yeterince tanınması, avantajları ve dezavantajları üzerinde düşünmesi sağlanır.

Ancak burada önemli bir sorun bu bilgilerin nerelerden ve nasıl sağlanacağıdır? Bunun için aşağıdaki yollar önerilir:

Mesleklerle ilgili malzemelerin toplanması (çeşitli kurumlar/meslekler hakkında yazılmış katalog, kitap, gergi, broşür vb. malzemeler)

İşyerlerine ziyaret, gözlem ve incelemeler

Meslek elemanları ile görüşme, konferanslar

Kısa süreli iş tecrübesi (yarım günlük veya hafta sonları o işyerinde çalışma, ya da izne bağlı deneme çalışmaları)

Öğrencilerden 'meslek inceleme grupları' oluşturarak araştırma yapma

Meslek seminerleri

İş ve İşçi Bulma Kurumu, Meslek Rehberlik Merkezinden yararlanma

Bu yollar okulun ve çevrenin olanakları, öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerine göre geliştirilebilir. Meslekler hakkında bilgi toplamada ve yararlanmada öğrencilere görev ve sorumluluk verilmesi daha etkili olur.

Öğrencilere çeşitli meslekler hakkında bilgi verme işlemi şu amaçlara yöneliktir:

- Her öğrenciye, ilgi duyduğu ve yönelmeyi düşündüğü mesleğin, kendisince bilinmeyen yönleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermek.

- Öğrenciye, varlığından haberdar olmadığı ya da hakkında yanlış ve eksik bilgi sahibi olduğu meslekleri tanıtmak, böylece görüş alanını genişletip daha zengin bir seçenek grubu arasından uygun seçimi yapmasına yardımcı olmak.

- Öğrencilere çeşitli mesleklere karşı kalıplaşmış inanış ve ön yargılarını eleştirme alışkanlığı kazandırmak.

- Topluma yararlı ve kişinin kendini gerçekleştirmesine olanak veren her mesleğin saygıya değer olduğu görüşünü verme.